EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 30.6.2021.
COM(2021) 345 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši

{SWD(2021) 166 final} - {SWD(2021) 167 final}

IEVADS: AICINĀJUMS NOTEIKT ILGTERMIŅA REDZĒJUMU PAR ES LAUKU APVIDIEM

"Lauku apvidi ir mūsu sabiedrības sāls un mūsu ekonomikas dzinējs. Eiropai raksturīgā ainavu, kultūras un vēsturiskā mantojuma daudzveidība ir viena no tās būtību visvairāk veidojošajām un apbrīnojamākajām iezīmēm. Lauku apvidi veido mūsu identitāti un ir mūsu ekonomiskais potenciāls."

"Mēs gādāsim par mūsu laukiem kā par vislielāko vērtību, saglabāsim tos un ieguldīsim to nākotnē."

Priekšsēdētāja fon der Leiena, 2019. gada jūlijs
(Politikas pamatnostādnes 2019.–2024. gadam)

ES lauku apvidi ir eiropeiskās dzīvesziņas būtiska daļa. Tie ir mājvieta 137 miljoniem cilvēku jeb gandrīz 30 % no visiem ES iedzīvotājiem un aizņem vairāk nekā 80 % ES teritorijas, ieskaitot visas Eiropas pilsētu un lauku pašvaldības ar mazu iedzīvotāju skaitu vai blīvumu[1]. Tie ir plaši atzīti un novērtēti kā tādi, kam ir svarīga loma pārtikas ražošanā, dabas resursu apsaimniekošanā, dabisko ainavu aizsardzībā, kā arī atpūtas un tūrisma iespēju nodrošināšanā. Daudzas mūsu tradīcijas, festivāli un kultūras pasākumi sakņojas Eiropas lauku apvidos. Kā uzsvērusi Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, "Eiropa nebūtu pilnīga bez tās laukiem"[2].

Tomēr pēdējās desmitgadēs notikušās sociālās un ekonomiskās pārmaiņas, to vidū globalizācija un urbanizācija, maina lauku apvidu lomu un raksturu, ko ietekmē arī iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošana[3]. Daudzi eiropieši ir noraizējušies par lauku infrastruktūras un pakalpojumu pieejamības samazināšanos, arī ierobežotu piekļuvi veselības aprūpei, sociālajiem pakalpojumiem un izglītībai, kā arī pasta un banku pakalpojumiem. Citi pauž bažas par nodarbinātības iespēju samazināšanos un ienākumu iespējamu samazināšanos lauku apvidos vai ierobežotu transportu un digitālo savienotību.

Uzlabojas izpratne par to, ka **lauku apvidu loma un nozīme ir novērtēta pārāk zemu** un tiek nepietiekami atalgota. Gandrīz 40 % respondentu, kuri piedalījās sabiedriskajā apspriešanā, kas organizēta, sagatavojot šo paziņojumu, norādīja, ka jūtas sabiedrības un politikas veidotāju atstumti. Šim viedoklim un to veicinošajiem faktoriem ir jāpievērš uzmanība[4].

Šā paziņojuma par ilgtermiņa redzējumu par ES lauku apvidiem mērķis ir pievērsties šīm problēmām un bažām, **par pamatu izmantojot ES zaļās un digitālās pārejas sniegtās jaunās iespējas un Covid-19 pandēmijas laika pieredzi** un ar nesen klajā laistā

---

1 Saskaņā ar 2018. gada *LAU* (vietējo administratīvo vienību) līmeņa modelēšanu, kas veikta, izmantojot *JRC Eurostat* demogrāfijas datus. Demogrāfijas atlants: https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/atlas-demography/.

2 Tīmekļsemināra "Redzējums par Eiropas laukiem. Kā nostiprināt lauku apvidu spēju veidot ilgtspējīgu un labklājīgu Eiropu".

3 Sk. Komisijas ziņojumu par demogrāfisko pārmaiņu ietekmi (COM(2020) 241 final) un Zaļo grāmatu par novecošanu (COM(2021) 50 final).

4 Plašāku informāciju sk. pievienotajā dokumentā "Apspriešanās ar ieinteresētajām personām. Kopsavilkuma ziņojums" (SWD(2021) 167 final).

Demogrāfijas atlanta palīdzību identificējot veidus, kā uzlabot laucinieku dzīves kvalitāti, panākt līdzsvarotu teritoriālo attīstību un stimulēt ekonomisko izaugsmi lauku apvidos. Tā sagatavošanā izmantota analīze, prognozēšanas darbības, plašas apspriedes un sabiedrības ieguldījums. Papildus redzējumam izklāstīti tā īstenošanai vajadzīgie politikas rīki, to vidū pārņemšanas vērta paraugprakse. Paziņojums papildina un palīdz sasniegt Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un tās noteiktos ilgtspējīgas attīstības mērķus.

Lauku apvidi sniedz aktīvu ieguldījumu ES zaļās un digitālās pārejas procesā. Nodrošinot ilgtspējīgu pārtikas ražošanu, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un cīņu pret klimata pārmaiņām, tiem ir būtiska nozīme Eiropas Savienības zaļajā kursā[5], stratēģijā "No lauka līdz galdam"[6] un Biodaudzveidības stratēģijā [7] noteikto mērķrādītāju sasniegšanā. Tajā pašā laikā, lai Eiropas digitālā desmitgade kļūtu par realitāti, neiztikt bez jaunu tehnoloģiju izvēršanas lauku apvidos. Arī Digitālo ieceru 2030. gadam[8] noteikto mērķrādītāju sasniegšana var radīt vairāk iespēju lauku apvidu ilgtspējīgai attīstībai ne tikai lauksaimniecības un mežsaimniecības aspektā. Tas var palīdzēt radīt jaunas perspektīvas ražošanas un jo īpaši pakalpojumu izaugsmes un ģeogrāfiskā sadalījuma ziņā.

Eiropas lauku apvidi ir ļoti daudzveidīgi. Atšķiras dabas un klimatiskie apstākļi, ģeogrāfiskās iezīmes, vēsturiskās un kultūras norises, demogrāfiskās un sociālās pārmaiņas, valstu un reģionālā specifika un ekonomiskā labklājība, un tas nozīmē, ka nav divu vienādu lauku apvidu. Ņemot vērā šo daudzveidību, ir vajadzīgi vietēji izstrādāti atbildes pasākumi un risinājumi, kas atbilst katras teritorijas konkrētajām vajadzībām un iespējām. Tas arī nozīmē, ka teritoriālajās attīstības stratēģijās lauku apvidiem būtu jāpievēršas, ņemot vērā to individuālās iezīmes un to vidi. Šajā saistībā darbības ir īpaši jāvērš uz **attāliem un mazāk attīstītiem lauku reģioniem.**

Izmaiņas, kas notiek sabiedrībā, to vidū pēdējā laika Covid-19 izraisītās, būtu **jāpārvērš iespējās** lauku apvidiem. Mums ir jāizvairās no atgūšanās asimetrijas un jānodrošina, ka visām ES teritorijām ir līdzekļi, lai vienādā mērā atgūtos no pandēmijas.

Eiropas Komisija saskaņā ar tās ciešo apņemšanos ievērot demokrātiju un vienlīdzību un ņemot vērā demogrāfisko pārmaiņu ietekmi, ir apņēmusies **neatstāt novārtā nevienu cilvēku un nevienu vietu** un **tuvināt ES tās pilsoņiem**. Ar šo paziņojumu tā ir iecerējusi radīt jaunu stimulu lauku apvidiem, mainot priekšstatus par tiem un radot jaunas iespējas, lai savu nostāju stingrāk varētu paust kopienas, kam ir svarīga nozīme Eiropas nākotnes veidošanā. Lauku kopienām turklāt ir izšķiroša nozīme Eiropas sociālo tiesību pīlāra[9] 20 principu īstenošanā, jo tās palīdz veidot spēcīgu sociālo Eiropu, kas ir taisnīga, iekļaujoša un piedāvā plašas iespējas.

---

5 Paziņojums "Eiropas zaļais kurss" (COM (2019) 640 final).

6 Paziņojums "Stratēģija "No lauka līdz galdam"" (COM(2020) 381 final).

7 Paziņojums "ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam" (COM(2020) 380 final).

8 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en.

9 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_lv.

Lai pilnvērtīgi izmantotu lauku apvidu potenciālu, ir nepieciešama līdzsvarota teritoriālā attīstība, kuras pamatā ir **uz konkrētām vietām orientētas pieejas** un visu pārvaldes līmeņu iesaistīšana, kā izklāstīts nesen pieņemtajā jaunajā ES Teritoriālās attīstības programmā[10].

Komisija ir apņēmusies samazināt reģionālās atšķirības un palīdzēt lauku apvidiem atgūties. Šī apņemšanās ir pausta **LESD 174. pantā**, kurā ir noteikts, ka īpaša uzmanība būtu jāvelta "*lauku apvidiem, apvidiem, kurus skar rūpniecības restrukturizācija, kā arī reģioniem, kuros ir būtiska vai pastāvīga ekonomiska vai demogrāfiska atpalicība, piemēram, galējie ziemeļu reģioni ar mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī salas un pārrobežu un kalnu reģioni*". Tālāko reģionu un to lauku apvidu īpašais statuss ir atzīts LESD 349. pantā.

Šie Līguma principi jāievēro un jāatzīst visos līmeņos — tas nozīmē, ka neviena rīcībpolitika, darbība vai pasākums nedrīkstētu aizkavēt reģionālo konverģenci vai palielināt reģionālo plaisu.

Ņemot vērā šos apstākļus, šajā paziņojumā ir izklāstīts **ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem laikposmam līdz 2040. gadam.** Tajā ir norādītas jomas, kurās jārīkojas, lai virzītos uz spēcīgākiem, savienotiem, izturētspējīgiem un pārtikušiem lauku apvidiem un kopienām. Ar **Lauku paktu** publiskās iestādes un ieinteresētās personas tiks mobilizētas rīkoties, lai apmierinātu lauku iedzīvotāju vajadzības un atbalstītu to centienus. Pievienotais **ES Lauku rīcības plāns** palīdzēs veicināt teritoriālo kohēziju un radīs jaunas iespējas, kā piesaistīt inovatīvus uzņēmumus, nodrošinās piekļuvi kvalitatīvām darbvietām, veicinās jaunu un labāku iemaņu apgūšanu, nodrošinās labāku infrastruktūru un pakalpojumus un maksimāli palielinās ilgtspējīgas lauksaimniecības un dažādotu saimniecisko darbību lomu.

10 https://www.territorialagenda.eu/files/agenda_theme/agenda_data/Territorial%20Agenda%20documents/TerritorialAgenda2030_201201.pdf.

1. ES LAUKU APVIDI ŠODIEN[11]

1.1. Tendences un problēmas

ES iedzīvotāji noveco, un viņu skaits nākamajā desmitgadē sāks lēnām samazināties. **Iedzīvotāji lauku apvidos**[12] vidēji jau **ir vecāki** nekā iedzīvotāji pilsētās un piepilsētās. Lauku reģionos iedzīvotāju skaits pēdējos gados ir kopumā samazinājies, un tas noticis galvenokārt negatīva dabiskā pieauguma[13] dēļ, ko nekompensē pietiekams pozitīvs migrācijas saldo. Dažās austrumu un dienvidu dalībvalstīs pat pastāv abas šīs problēmas, jo dabiskais pieaugums un neto kustība to lauku reģionos ir bijusi negatīva[14]. Turklāt **jaunas sievietes biežāk pamet** lauku reģionus nekā vīrieši. Šīs demogrāfiskās tendences apvienojumā ar savienotības, infrastruktūras trūkumu un produktivitātes problēmām un nepietiekamu piekļuvi publiskiem pakalpojumiem, piemēram, izglītībai un aprūpei, var veicināt to, ka **lauku apvidi kļūst mazāk pievilcīgi** kā vietas, kur dzīvot un strādāt.

Gadsimtiem ilgi "lauki" ir nozīmējuši "lauksaimniecību", un par to, lai Eiropas sabiedrība būtu paēdusi, gādāja miljoniem zemnieku. Dzīve daudzos lauku apvidos, jo īpaši to attālās un perifērās daļās, joprojām ir nesaraujami saistīta ar lauksaimniecību — vairāk nekā 40 % zemes lauku apvidos izmanto lauksaimniecībai. Laika gaitā lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības ieguldījums lauku reģionos gan ekonomiskā, gan nodarbinātības ziņā samazinājies līdz 12 % no visām darbvietām un 4 % no bruto pievienotās vērtības, vienlaikus saglabājot tik svarīgo ES nodrošinātību ar pārtiku.

Līdztekus tam pakalpojumu (piemēram, tūrisma un atpūtas) nozīme palielinājusies un iezīmējusi strukturālas pārmaiņas daudzās lauku ekonomikās, kamēr rūpnieciskās ražošanas un būvniecības īpatsvars saglabājies nemainīgs.

Lai gan lielāka izaugsme kopš 2000. gada šo plaisu ir mazinājusi, 2018. gadā **iekšzemes kopprodukts (IKP) uz vienu iedzīvotāju lauku reģionos** joprojām bija ievērojami mazāks (75 %) par ES vidējo rādītāju. Ekonomikas atgūšanās nesasniedza attālus lauku reģionus (tajos IKP uz vienu iedzīvotāju joprojām ir aptuveni 70 % no ES vidējā IKP uz vienu iedzīvotāju). Šis vispārējais ekonomiskais konteksts izceļ vajadzību turpināt lauku apvidu ekonomikas dažādošanu, aptverot visas dimensijas un nozares, lai maksimāli izmantotu to potenciālu attiecībā uz pakalpojumiem un ražošanu.

Vidējais **nodarbinātības** līmenis ES lauku apvidos palielinājās no 2012. līdz 2020. gadam (no 67,5 % līdz 73,1 %, t. i., tas bija lielāks nekā pilsētās), savukārt vidējais **bezdarba** līmenis samazinājās (no 10,4 % līdz 5,9 %, t. i., tas bija zemāks nekā pilsētās). Šī labvēlīgā vispārējā dinamika slēpj atšķirīgu realitāti, proti, ļoti dažādu situāciju dalībvalstīs un to, ka **jauniešu** vidū ir lielāks bezdarba līmenis salīdzinājumā ar pārējiem

---

[11] Plašākai informācijai sk. arī šim paziņojumam pievienoto Komisijas dienestu darba dokumentu (SWD(2021) 166 final).

[12] Dažādās datu kopās ir izmantotas dažādas vārda "lauki" definīcijas. Šīs nodaļas nolūkos vissvarīgākā atšķirība ir starp *DEGURBA* datiem (attiecas uz "pilsētām, piepilsētām un lauku apvidiem") un *NUTS* urbāno–lauku tipoloģiju (attiecas uz "urbānajiem reģioniem, starpreģioniem un lauku reģioniem"). Plašākai informācijai sk. pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta nodaļu, kas attiecas uz metodiku.

[13] Tas nozīmē, ka nāves gadījumu skaits ir pārsniedzis dzimšanas gadījumu skaitu.

[14] Pamatojoties uz izmaiņu vidējiem gada rādītājiem laikposmā no 2014. līdz 2019. gadam.

iedzīvotājiem darbspējīgā vecumā, arī lauku apvidos. Turklāt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2019. gadā augstāks bija lauku apvidos (22,4 %) salīdzinājumā ar pilsētām (21,3 %) un mazpilsētām un piepilsētām (19,2 %) un desmit dalībvalstīs nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars lauku apvidos kopš 2012. gada ir pieaudzis[15].

Lauku apvidos **vīriešu un sieviešu nodarbinātības līmenis atšķiras** par 13 procentpunktiem (salīdzinājumā ar 10 procentpunktiem pilsētās), un dažās dalībvalstīs tas atšķiras par vairāk nekā 20 procentpunktiem. Kopš 2012. gada šī atšķirība ES līmenī ir saglabājusies praktiski nemainīga. Vairāk nekā pusē dalībvalstu šī atšķirība starp dzimumiem ir lielāka lauku apvidos nekā pilsētās. Uzmanība būtu jāpievērš tam, ka daudzas sievietes ir noslēgušas nedrošus līgumus (piemēram, par sezonas darbu) vai viņām ir "neredzama loma" lauku sabiedrībā (piemēram, viņas palīdz laulātajiem), un rezultātā viņas var būt neaizsargātākas (piemēram, dažos gadījumos viņām nav pieejama sociālā aizsardzība vai grūtniecības un dzemdību pabalsti). Tomēr sievietes, īpaši uzņēmējas, ir nozīmīgs pārticības un sociālās iekļaušanas virzītājspēks lauku apvidos.

To iedzīvotāju īpatsvars[16] lauku apvidos, kuriem ir augstākā **izglītība**, joprojām ir zems, kaut arī tas palielinājies no 18 % 2012. gadā līdz 22 % 2019. gadā. Atšķirība starp lauku apvidiem un pilsētām palielinājusies no 17 procentpunktiem 2012. gadā līdz 19 procentpunktiem 2019. gadā (lielākajā daļā dalībvalstu tā bija stabila vai palielinājās). Attiecībā uz **pamata iemaņām** (lasīšanā, rēķināšanā un dabaszinātnēs) 2018. gada *PISA* rezultāti liecina, ka arī šajā ziņā atšķirība starp pilsētām un lauku apvidiem ir liela daudzās valstīs. **Digitālajām pamata iemaņām** šī atšķirība bija 14 procentpunkti (48 % lauku apvidiem salīdzinājumā ar 62 % pilsētām) 2019. gadā un ir stabila kopš 2015. gada. Turklāt ES līmenī izglītību un apmācību priekšlaicīgi pārtraukušo iedzīvotāju īpatsvars ir lielāks lauku apvidos nekā pilsētās. Skolām dažos lauku apvidos bieži vien ir grūtības nodrošināt kvalitatīvu izglītību to ģeogrāfiskās nošķirtības dēļ un tāpēc, ka tās ir mazas. Tām trūkst infrastruktūras un izglītības atbalsta pasākumu, tām ir ierobežots izglītības piedāvājums un trūkst pieredzējušu skolotāju. Tas var ierobežot e-pakalpojumu izmantošanu un iespējas mācīties un strādāt attālināti un savukārt ietekmēt **kvalitatīvu darbvietu** pieejamību lauku apvidos.

Dzīves kvalitāte lauku apvidos ir ļoti atkarīga no piekļuves **kvalitatīviem publiskajiem pakalpojumiem un infrastruktūrai**. Sabiedriskajā apspriešanā infrastruktūra, piekļuve objektiem un ērtībām, digitālā savienotība un nodarbinātība tika norādītas kā vissteidzamāk risināmās vajadzības. Jo īpaši pamatpakalpojumiem un ar tiem saistītajai infrastruktūrai, piemēram, ūdensapgādei, kanalizācijai, enerģijai, transportam, finanšu pakalpojumiem un digitālajiem sakariem, ir būtiska nozīme sociālās un ekonomiskās iekļautības nodrošināšanā. Tie papildina citus pakalpojumus, kam ir iespējotājfunkcija, piemēram, bērnu aprūpes, izglītības, ilgtermiņa aprūpes, mājokļu, darba tirgus un sociālos pakalpojumus, un veicina piekļuvi šiem pakalpojumiem, un tie var arī būt svarīgs darbvietu avots[17].

---

[15] Jauniešu bezdarba līmenis ir lielāks nekā pārējo iedzīvotāju bezdarba līmenis visā ES un visu veidu jomās. Sk. pievienoto Komisijas dienestu darba dokumentu (SWD (2021) 166 final, 58.–59. lpp. un 11. att.) un datni Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars atkarībā no urbanizācijas pakāpes, 2019 (%) LCIE20.png – *Statistics Explained* (europa.eu).

[16] "Īpatsvars no kopējā iedzīvotāju skaita" šajā kontekstā ietver dažādu vecuma grupu cilvēkus.

[17] Tiesības uz piekļuvi šiem pakalpojumiem un jo īpaši nepieciešamību atbalstīt cilvēkus, kuriem vajadzīgs atbalsts, nosaka Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) 20. princips.

Piekļuvi publiskajiem pakalpojumiem un infrastruktūrai ietekmē iedzīvotāju blīvums un atrašanās tuvums, kas dalībvalstīs izkaisītos lauku apvidos, lauku apvidos, kas atrodas tuvu pilsētām, un attālajos lauku apvidos ir atšķirīgs[18]. Jo mazāk urbanizēts un attālāks ir lauku reģions, jo lielāks ir vidējais attālums līdz tuvākajam pakalpojumam[19].

Trešdaļa lauku apvidu iedzīvotāju dzīvo pierobežā. Šādos lauku pierobežas reģionos parasti ir sliktāka ceļu un dzelzceļa infrastruktūra un ir pieejams mazāk pasažieru lidojumu nekā citos lauku apvidos. Cilvēkiem lauku pierobežas reģionos ir jāmēro garāks ceļš līdz pamatskolai vai vidusskolai vai līdz slimnīcai salīdzinājumā ar citiem lauku reģioniem.

Lielāki attālumi, mazāks iedzīvotāju blīvums un plašākas apkalpojamās zonas sarežģī gan pakalpojumu sniegšanu, gan piekļuvi pakalpojumiem lauku apvidos. Tomēr tādu **vispārējas nozīmes pakalpojumu sniegšanai lauku apgabalos, kuru kvalitāte ir salīdzināma** ar pakalpojumu kvalitāti pilsētu rajonos, ir būtiska nozīme vienlīdzīgu dzīves apstākļu nodrošināšanā visiem iedzīvotājiem un visās teritorijās, arī visattālākajos lauku apvidos un tālākos reģionos.

Lauku kopienām var arī rasties lielākas izmaksas, kas saistītas ar klimatisko pārkārtošanos. Lielāki attālumi nokļūšanai līdz, piemēram, slimnīcām, skolām un veikaliem apvienojumā ar lielāku atkarību no privātajiem automobiļiem nepietiekamu sabiedriskā transporta pakalpojumu dēļ sadārdzina ceļa izmaksas[20]. Mazumtirdzniecības, ārstu, aptieku, banku, pasta, sabiedriskā transporta, bērnu aprūpes un skolu pakalpojumiem ir **svarīga nozīme lauku dzīvē un nodarbinātībā**, arī lai nodrošinātu to, ka **neviens cilvēks un neviena vieta netiek atstāta novārtā**. Šo pakalpojumu neesība var ātri radīt nošķirtības un sociālās atstumtības sajūtu. Mazpilsētas var būt lauku pievilcīguma un attīstības veicinātājas un var nodrošināt piekļuvi daudziem pakalpojumiem to apkaimē esošajiem lauku apvidiem. Ir svarīgi apsvērt un izmēģināt jaunus veidus, kādos organizēt valsts un reģionālos publiskos pakalpojumus un šajā procesā izmantot digitalizācijas priekšrocības.

Darījumdarbības modeļi un pieejas, piemēram, e-pakalpojumi, mobilo pakalpojumu risinājumi, publiskā un privātā sektora partnerības, sociālie uzņēmumi, kultūras un radošās nozares, kā arī kooperatīvi var palīdzēt sasniegt mazāk apdzīvotas teritorijas un vispārīgi ir nozīmīgs faktors lauku sociālekonomiskajai attīstībai. Tie parasti ir atkarīgi no digitālo iemaņu līmeņa un pienācīgas **digitālās infrastruktūras** pieejamības un izmantojamības un no **spējas efektīvi izvērst digitālās tehnoloģijas**, piemēram, digitālo pakalpojumu platformas. Galvenais priekšnosacījums digitālajai pārveidei ir interneta pieslēgums. Neraugoties uz nesenajiem liela ātruma platjoslas savienotības uzlabojumiem, tikai 59 % mājsaimniecību lauku reģionos ir pieejama nākamās paaudzes piekļuves (NGA) platjosla (vairāk nekā 30 Mbps), kamēr visā ES šādu mājsaimniecību ir 87 %.

Visbeidzot, lauku apvidi saskaras ar īpašām problēmām, kas saistītas ar klimata pārmaiņām un vides degradāciju. Piemēram, lauksaimniecība un mežsaimniecība

---

18 Kopējais cilvēku skaits 120 km rādiusā.

19 Piemēram, veikalam, pamatskolai, aptiekai vai bankai.

20 ESAO, *Delivering Quality Education and Health Care to All: Preparing Regions for Demographic Change*, ESAO lauku pētījumi, *OECD Publishing*, Parīze, 2021. gads. https://doi.org/10.1787/83025c02-en.

salīdzinājumā ar pilsētu saimnieciskajām darbībām ir mazāk aizsargāta pret biežākiem nelabvēlīgiem laikapstākļiem, tādiem kā vētras, plūdi un sausums. Šīs jomas ir pirmās, kas izjūt sekas, kad bioloģiskā daudzveidība izzūdot apdraud no tās atkarīgo lauku kopienu ilgtermiņa ekonomiskās perspektīvas.

1.2. Iespējas lauku apvidos

Jaunas sociālās vajadzības, zaļās ekonomikas iespējas, iespējas, ko radījusi digitālā tehnoloģija, ņemot vērā arī Covid-19 pandēmijas sekas, un tāldarba plašā izmantošana ir radījušas situāciju, kurā lauku apvidiem no jauna tiek pievērsta uzmanība kā vietām, kur valda labklājība, drošība, ekodzīve un kas rada jaunas iespējas sociālajai un ekonomiskajai atjaunotnei.

Lauku apvidu dabas resursi ir noteicoši aktīvi, uz kuru pamata veidot ilgtspējīgu un pārticīgu nākotni. **Lauku ainavas, ko klāj meži un dabas teritorijas**, ja tās pienācīgi apsaimnieko, palīdz regulēt ūdens plūsmas, piesaistīt oglekli un gaisa piesārņotājus no atmosfēras, novērst augsnes eroziju un nodrošināt ekosistēmu pakalpojumus[21]. **Ilgtspējīga lauksaimniecība un mežsaimniecības pārvaldība**, kas ietver vidisko, ekonomisko un sociālo ilgtspēju, palīdz nodrošināt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un iztikas līdzekļus, ekoloģiskās sistēmas un bioloģisko daudzveidību, kā arī uzlabo klimatnoturību un noturību pret riskiem. Ir ļoti būtiski uzlabot šādi saražotās produkcijas kvalitāti un atbalstīt lauksaimniekus, mežsaimniekus un lauku uzņēmējus, kuri ir tie, kas **pāriešanu uz zaļāku sabiedrību un ekonomiku** padara iespējamu.

Lielākas uzmanības pievēršana klimata pārmaiņu mazināšanai, arī ar **atjaunojamās enerģijas ražošanu**, lauku apvidiem, kuros ekosistēmu pakalpojumi tiek pienācīgi novērtēti un darījumdarbības modeļi saražoto vērtību patur lauku kopienās, ir iespēja cīnīties pret enerģētisko nabadzību.

Eiropas zaļajā kursā[22], kas ir Eiropas jaunā izaugsmes stratēģija, lauku apvidiem ierādīta svarīga loma, lai panāktu, ka līdz 2050. gadam ES kļūst par **pirmo klimatneitrālo pasaules daļu**. Zaļās pārejas vajadzībām lauku apvidos būs jāattīsta partnerības visās saimnieciskajās darbībās, starp visu nozaru uzņēmumiem, vietējām iestādēm, pētniekiem un pakalpojumiem, pamatojoties uz **inovāciju, zināšanu apmaiņu un sadarbību**, arī viedās specializācijas procesu ietvaros[23].

Bioekonomika ir viena no Savienības lielākajām nozarēm. Tā aptver lauksaimniecību, mežsaimniecību, zvejniecību, akvakultūru un pārtikas, barības, bioenerģijas un biobāzētu produktu ražošanu. Tā var ES palīdzēt paātrināt progresu virzībā uz mazoglekļa aprites ekonomiku un sniegs ieguldījumu pārtikas nozares, kā arī lauku apvidu rūpnieciskās bāzes modernizācijā un nostiprināšanā. Ilgtspējīga bioekonomika un aprites ekonomika radīs jaunas, daudzveidīgākas vērtības ķēdes un zaļākus, rentablākus procesus, vienlaikus aizsargājot bioloģisko daudzveidību un vidi. Bioekonomika ES 2017. gadā radīja pievienoto vērtību 614 miljardu EUR apmērā un nodarbināja aptuveni 17,5 miljonus

---

21 Maes J., et al., *More green infrastructure is required to maintain ecosystem services under current trends in land-use change in Europe*, Landsc Ecol 30:517–534, 2015.

22 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lv.

23 https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation-.

cilvēku[24]. Lauku apvidos bioekonomika var veicināt inovatīvus darījumdarbības risinājumus un to var atbalstīt ar dažādām iniciatīvām, piemēram, ar iniciatīvu "Start-up Villages"[25], kā arī atbalstot MVU.

Papildus šīm jaunajām ekonomiskajām iespējām un lai attiecīgajās teritorijās radītu darbvietas, ir jānosaka arī ilgtspējīgi un inovatīvi veidi, kā **bijušās raktuves** un **minerālresursu ieguves vietas** izmantot, atjaunojot degradētās ekosistēmas un to sniegtos pakalpojumus vietējām kopienām.

Pieaugošais patērētāju pieprasījums pēc labākas kvalitātes, **ilgtspējīgākas un veselīgākas pārtikas, arī pēc bioloģiskajiem produktiem**, var radīt **jaunas iespējas** lauksaimniekiem un lauku ekonomikai. Pāreja uz bioloģiskās ražošanas metodēm, **īsu piegādes ķēžu veidošana, vietējā pārstrāde** un inovatīvi produkti saskaņā ar ES stratēģiju "No lauka līdz galdam" un Rīcības plānu bioloģiskās ražošanas attīstībai[26] var palīdzēt nostiprināt lauksaimnieku lomu un palielināt viņu ienākumus.

Arī tādas nozares kā, piemēram, **tūrisms**, gūst labumu no plašāka kvalitatīvu tūrisma darbību (to vidū saimniecībā veiktu darbību) piedāvājuma, vietēju kvalitatīvu produktu ražošanas, pienācīgas ainavu apsaimniekošanas un jūras un zemes mijiedarbības piekrastes lauku apvidos. Šajā ziņā daudzsološa koncepcija, jo īpaši apvienojumā ar *Natura 2000* tīklu, ir **bioapgabali** — ģeogrāfiskas teritorijas, kur lauksaimnieki, sabiedrība, tūrisma operatori, apvienības un publiskas iestādes noslēdz nolīgumu par vietējo resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, pamatojoties uz bioloģiskajiem principiem un praksi. Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā **mazu un vidēji lielu lauksaimnieku vajadzības, piesaistot gados jaunus lauksaimniekus, lauksaimniekus iesācējus un lauksaimnieces** un nepieļaujot zemes pamešanu, kā arī veicinot piekļuvi zemei. Šeit būtu jāiekļauj arī lauksaimniecības strādnieki, viņu vidū sezonas darbinieki un migrantu izcelsmes darbinieki. Būtu jāatbalsta arī tūrisma piedāvājumu attīstīšana un pārvaldība, pilnvērtīgi izmantojot tehnoloģiju un digitālos pakalpojumus.

Digitālā savienotība paver būtiskas iespējas dažādot saimniecisko darbību lauku apvidos. Uzņēmējiem un jaunuzņēmumiem tā atvieglos savu uzņēmumu izveidi un attīstīšanu, tādējādi radot jaunas ekonomiskās iespējas lauku apvidiem. Inovācijas ekosistēmu attīstīšana ļaus lauku kopienām visās nozarēs radīt kvalitatīvas, lauku apvidos bāzētas darbvietas.

Daudzas svarīgas iespējas lauku apvidiem var nodrošināt **augsta dzīves kvalitāte un vietējo kopienu iesaistīšana lēmumu pieņemšanā.** Visticamāk, ka lauku apvidu relatīvo pievilcīgumu ietekmēs arī iespējas aktīvi piedalīties publiskajā un sociālajā dzīvē, piemēram, mākslas un kultūras pasākumos.

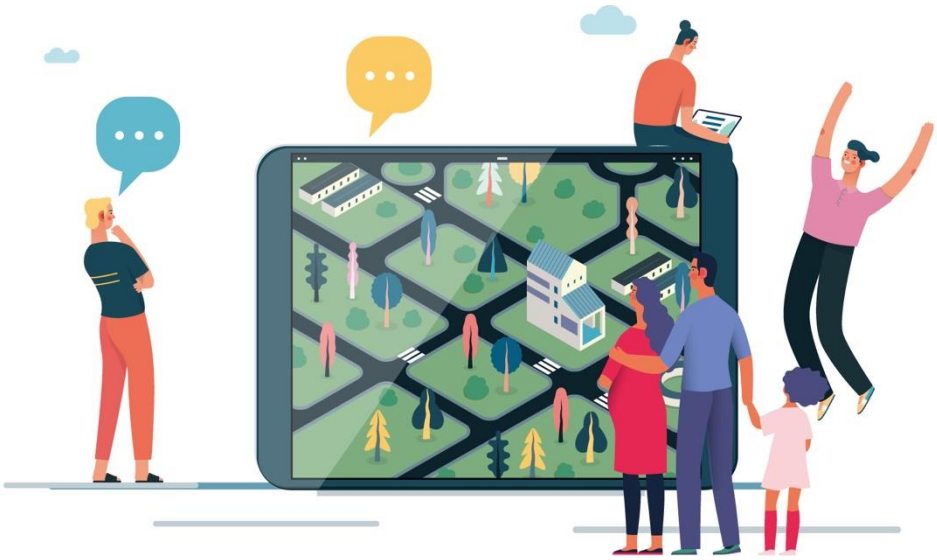
---

[24] Ronzon, T., et al., *Developments of Economic Growth and Employment in Bioeconomy Sectors across the EU*, Sustainability 12, Nr. 11:4507, 2020. https://doi.org/10.3390/su12114507.

[25] https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/suica/announcements/launch-global-eu-campaign-rural-50-strategy_en.

[26] Paziņojums par rīcības plānu, kā attīstīt bioloģisko ražošanu (COM(2021) 141 final).

2. REDZĒJUMS PAR LAUKU APVIDIEM VIRZĪBĀ UZ 2040. GADU

Par šā redzējuma izstrādes pamatu tika ņemtas lauku apvidu pašreizējās problēmas un iespējas, no kurām daudzas, visticamāk, turpināsies arī nākotnē. Izstrādājot šo redzējumu, kas atspoguļo to, kādi lauku apvidi vēlas būt 2040. gadā, tika aktīvi iesaistīti iedzīvotāji un organizācijas no lauku apvidiem[27]. Turklāt tika veikta īpaša prognozēšana[28]. Tajā izvērtēja megatendences[29], kas pārveidi virzīs līdz 2040. gadam, un apzināti galvenie izmaiņu pamatfaktori, tā dēvētie **virzītājspēki**, kuri, paredzams, veidos **lauku apvidu nākotni** (sk. 1. diagrammu). **Demogrāfija** un **pārvaldība** tika izceltas kā visietekmīgākie un neskaidrākie virzītājspēki un tika izmantotas par pamatu četru **scenāriju** izstrādei. Katrs no tiem ilustrē lauku apvidu iespējamo nākotni 2040. gadā atkarībā no tā, vai lauku apvidi piesaistīs jaunus iedzīvotājus, un no daudzlīmeņu pārvaldības kvalitātes. Scenārijos apsvērta arī pilsētu un lauku savstarpējā atkarība[30].

Pamatojoties uz apzinātajiem virzītājspēkiem, scenārijiem un daudzām apspriedēm, tika noteiktas četras savstarpēji papildinošas **rīcības jomas,** kas ietver ilgtermiņa redzējumu par **spēcīgākiem, savienotiem, izturētspējīgiem un pārtikušiem lauku apvidiem, kuriem par tādiem jākļūst līdz 2040. gadam**.

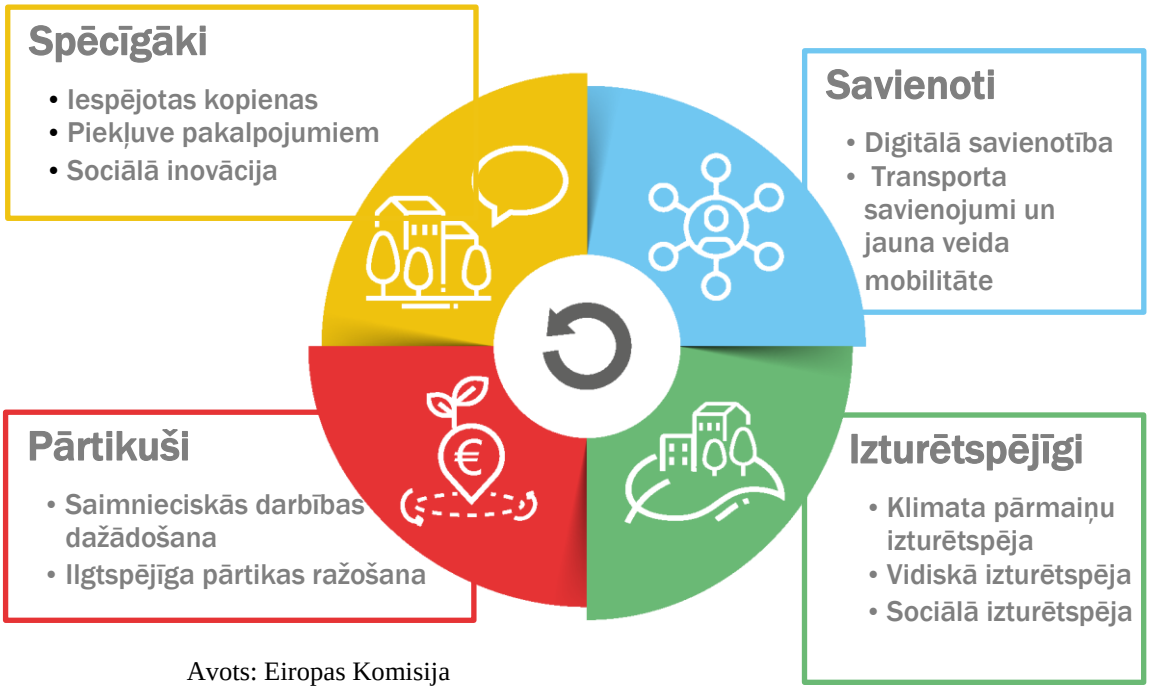
27 Pamatojoties uz līdzdalīgu pieeju kopā ar *ENRD* tematisko grupu; sk. *ENRD* portālu un šim paziņojumam pievienoto Komisijas dienestu darba dokumentu (SWD(2021) 166 final).

28 Prognozēšana šeit ir nākotnes izpēte, paredzēšana un veidošana, kas palīdz kolektīvo intelektu veidot un izmantot strukturētā un sistemātiskā veidā, lai prognozētu notikumu attīstību un labāk sagatavotos pārmaiņām.

29 Megatendences definē kā ilgtermiņa virzītājspēkus, kas ir novērojami patlaban un kam, visticamāk, būs globāla ietekme. Vairāk informācijas atrodams Eiropas Komisijas Megatendenču centrā.

30 Vairāk skaidrojumu ir pieejams SWD(2021) 166 final iedaļā par prognozēšanu.

1. diagramma. Galvenie virzītājspēki, kas veido lauku apvidu nākotni 2040. gadam, un četras savstarpēji papildinošas rīcības jomas

Avots: Eiropas Komisija

2.1. Spēcīgāki lauku apvidi

"Inovāciju lauku apvidos nevada lieli uzņēmumi. To vada kopiena."

"No "lauku iedzīvotājiem" uz "lauku kopienām". Ikviens ir aicināts, ikviens ir iesaistīts."

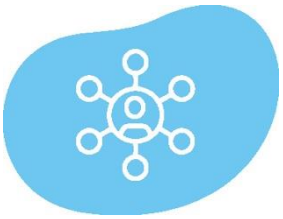
(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Lauku apvidiem vajadzētu būt vietai, kur mīt iespējotas un **dinamiskas vietējās kopienas**. Lai piedāvātu pielāgotus, konkrētajām vietām atbilstošus un integrētus rīcībpolitiskos risinājumus un investīcijas, svarīgi ir, iesaistot plašu ieinteresēto personu loku un tīklus, kā arī visus pārvaldes līmeņus, radīt iespējas ikvienam aktīvi piedalīties politikas veidošanas un lēmumu pieņemšanas procesos. Jaunas iespējas aktīvai sabiedrības līdzdalībai, piemēram, tikšanās ar vēlētājiem lauku apvidos vai balsošana tiešsaistē, spēj lauku apvidus — jo īpaši attālos un tos, kuros samazinās iedzīvotāju skaits, — padarīt pievilcīgākus, iesaistot cilvēkus lēmumu pieņemšanā par savu nākotni un apspriedēs par to, kā maksimāli izmantot viņu apvidus kultūras un ekonomiskās priekšrocības.

Lai gan situācija dalībvalstīs atšķiras, daudzos ES lauku apgabalos iedzīvotāju skaits lielākoties samazinās, iedzīvotāji noveco, un tas var apgrūtināt publisko un privāto pakalpojumu sniegšanu. Svarīgi ir nodrošināt, lai lauku apvidi būtu pievilcīga vieta, kur dzīvot un strādāt. Šajā aspektā un lai nodrošinātu sociālo un ekonomisko iekļautību, ikvienam jābūt faktiskai piekļuvei pietiekami kvalitatīviem pamatpakalpojumiem, piemēram, ūdensapgādei, kanalizācijai, veselības aprūpei, enerģētikai, transportam,

finanšu pakalpojumiem un digitālajiem sakariem[31]. Būtu jāizstrādā arī inovatīvi risinājumi pakalpojumu sniegšanai, maksimāli izmantojot digitālo rīku priekšrocības un aktīvi veicinot sociālo inovāciju.

2.2. Savienoti lauku apvidi

"Laukos joprojām ir daudz "tukšumu" attiecībā uz infrastruktūru — ceļiem, transportu, kanalizāciju un ūdensapgādi."

"Platjoslai jākļūst par vienu no pamatpakalpojumiem. Tā ir līdzeklis mērķa sasniegšanai, nevis mērķis pats par sevi."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Lauku apvidu turpmākā attīstība ir atkarīga no tā, vai tie būs **labi savienoti** savā starpā un ar piepilsētām un pilsētām. Tādējādi tie kļūs vieglāk pieejami, un vienlaikus uzlabosies vietējo kopienu piekļuve plašākam pakalpojumu klāstam.

Transporta ziņā tas nozīmē, ka jāsaglabā vai jāuzlabo[32] samērīgi lēti sabiedriskā transporta pakalpojumi un infrastruktūra, piemēram, dzelzceļš, iekšējie ūdensceļi, autoceļi, uzlādes un uzpildes punkti, kas atbalsta e-mobilitātes risinājumus, veloceliņi, multimodāli savienojumi, arī ar aktīvā veida transportlīdzekļiem, kā arī tuvsatiksmes kuģošana un gaisa transporta savienojumi, kuri nereti ir vienīgais veids, kā nokļūt uz salām un dažos perifērajos reģionos. Būtu jāturpina pētīt arī lauku apvidu spēja kļūt par ilgtspējīgu un inovatīvu mobilitātes risinājumu izstrādes, izmēģināšanas un izvēršanas vietu.

Būtisks faktors, kas ļauj lauku apvidiem aktīvi iesaistīties **digitālajā pārejā**[33] un izmantot visas tās sniegtās priekšrocības, ir digitālā infrastruktūra. Digitālo iespēju attīstība lauku apvidos uzlabos to pievilcību. Digitālās tehnoloģijas piedāvās tādus pakalpojumus kā multimodālas intelektiskas transporta sistēmas, ātra ārkārtas palīdzība avāriju gadījumā, mērķtiecīgāki atkritumu apsaimniekošanas risinājumi, viedi enerģijas un apgaismojuma risinājumi, resursu optimizācija u. c.

[31] Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna 20. princips: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_lv.

[32] Tas ietver sabiedriskā transporta un infrastruktūras pieejamības nodrošināšanu saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām.

[33] Paziņojums "2020. gada stratēģiskās prognozēšanas ziņojums. Iezīmējam kursu uz noturīgāku Eiropu" (COM(2020) 493 final).

2.3. Izturētspējīgi lauku apvidi, kas sekmē labklājību

"Redzējumam jāveicina ilgtspējīga izturētspēja un iekļaujoša attīstība un jāuzlabo iedzīvotāju labklājība."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Lauku apvidiem var būt svarīga loma — un tiem vajadzētu būt svarīgai lomai — Eiropas zaļajā kursā. Dabas resursu saglabāšana, ainavu (arī kultūras ainavu) atjaunošana, lauksaimniecības darbību zaļināšana un piegādes ķēžu saīsināšana palielinās lauku apvidu **izturētspēju pret klimata pārmaiņām, dabas radītiem apdraudējumiem un ekonomiskajām krīzēm**. Lauku apvidiem kā ekosistēmas aizsargājošu pakalpojumu sniedzējiem un oglekļneitralitātes risinājumu nodrošinātājiem ir pieaugoša nozīme klimata pārmaiņu ietekmes mazināšanā, ilgtspējīgā bioekonomikā un aprites ekonomikā. Lauku apvidiem būtu jābalstās uz ilgtspējīgām lauksaimniecības, mežsaimniecības un agropārtikas saimnieciskajām darbībām un daudzveidīgu zaļāku saimniecisko darbību klāstu[34], kas veicina oglekļsaistīgu lauksaimniecību un vietējā sabiedrībā balstītu augstas kvalitātes ražošanu.

Lauku apvidu labad vajadzētu būt dažādu darbību līdzāspastāvēšanas iespējai. Vienģimenes lauku saimniecību darbības būtu jāveic saskaņoti ar citām ekonomiskajām darbībām, tostarp pienācīgi ievērojot un saglabājot ekonomikas nozaru autonomiju, kas panākama ar atbilstošu zemes plānošanu un zonēšanu. Tāpat lauksaimnieciskajā ražošanā būtu jāņem vērā tās ietekme uz ūdeņiem un jūras ekosistēmām.

Lai stiprinātu lauku apvidu **sociālo izturētspēju**, zaļajai un digitālajai pārejai vajadzētu būt taisnīgai un tajā būtu jāņem vērā visu lauku kopienu locekļu — arī to, kas nāk no neaizsargātām grupām, — vajadzības.

Lai lauku apvidi kļūtu izturētspējīgāki, ir pilnvērtīgi jāizmanto mūsu sabiedrības plašais talantu loks un daudzveidība. Ikvienam vajadzētu būt pieejamai pārkvalifikācijai un kvalifikācijas celšanai, lai varētu radīt labas kvalitātes darbvietas un iespējas, un visiem vajadzētu būt vienādi pārstāvētiem lēmumu pieņemšanā valsts, reģionālā un vietējā līmenī. Būtu jāvēršas pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, un dzimumu stereotipiem. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš jauniešiem, kā arī gados vecākiem cilvēkiem, personām ar invaliditāti, bērniem, LGBTQI+, migrantu izcelsmes cilvēkiem un romu kopienām, kuriem dažkārt nav piekļuves pamatpakalpojumiem, piemēram, pienācīgiem sociālajiem un izglītības pakalpojumiem un veselības aprūpei.

[34] Sk. Paziņojumu par rīcības plānu, kā attīstīt bioloģisko ražošanu (COM(2021) 141 final).

2.4. Pārtikuši lauku apvidi

"Jāuztur spēkā apņemšanās atbalstīt lauku apvidu darbību un funkciju dažādošanu, izmantojot vietējās priekšrocības, zināšanas un iespējas un vairāk atbalstot maza mēroga un mikromēroga projektus, jo īpaši tos, kuru virzītāji ir jaunieši un bezdarbnieki, un tādā veidā novēršot viņu pārcelšanos uz pilsētu."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Lauku apvidu **pārticību** var vairot, dažādojot saimnieciskās darbības jaunās nozarēs ar labvēlīgu ietekmi uz nodarbinātību[35] un uzlabojot lauksaimnieciskās un agropārtikas ražošanas darbību pievienoto vērtību.

Saimniecisko darbību dažādošana būtu jāveic, pamatojoties uz ilgtspējīgām vietējām ekonomikas stratēģijām, arī uz pasākumiem, kas veido uzņēmumiem pievilcīgu vidi. Ekonomikas dažādošanas labad nepieciešams nodrošināt arī sabiedrības piekļuvi digitālajai un hibrīdajai izglītībai un apmācībai, kas vajadzīga, lai apgūtu jaunas iemaņas un atbalstītu domāšanu uzņēmējdarbības virzienā. Labāka mazuzņēmumu tīklošanās var kļūt par alternatīvu konsolidācijai, kas bieži noved pie varas un peļņas aizplūšanas no lauku apvidiem.

Būtu jāsaglabā lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības svarīgā ekonomiskā loma. Vietējo ekonomiku labvēlīgi ietekmēs īsu piegādes ķēžu veidošana, izmantojot marķējuma sistēmas, ar kurām atzīst vietējo un tradicionālo pārtikas produktu kvalitāti un daudzveidību. Arī ražotāju organizācijas ar tādām darbībām kā, piemēram, reklāmas kampaņas, var sniegt ieguldījumu savu produktu un reģionu popularizēšanā. Turklāt tas palīdz apmierināt pieaugošo pieprasījumu pēc produktiem, kas saistīti ar konkrētajiem lauku apvidiem, kuros tie saražoti, un saglabāt Eiropas pārtikas ražošanas pašpietiekamību un ilgtspēju.

[35] Fritsche U., et al., *Future transitions for the Bioeconomy towards Sustainable Development and a Climate-Neutral Economy — Knowledge Synthesis Final Report*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2020. gads. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/54a1e679-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en.

3. LAUKU PAKTS UN ES LAUKU RĪCĪBAS PLĀNS

Šā redzējuma mērķus kopā ar taustāmiem pamatprojektiem un jauniem rīkiem sasniegt palīdzēs Lauku pakts un ES Lauku rīcības plāns (sk. 3.1. punktu). Tie veicinās lauku apvidu atdzīvināšanu, mazinās negatīvu tendenču ietekmi un līdz 2040. gadam ļaus uzraudzīt un paziņot to, kas paveikts.

3.1. Lauku pakts: nostiprināta ES lauku apvidu pārvaldība

"Nodrošinot lauku attīstību ietekmējošo starptautisko, valsts un vietējo rīcībpolitiku saskaņotību un papildināmību, tiks palielināta mūsu kopīgo centienu pozitīvā ietekme."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Kopā ar visiem pārvaldes līmeņiem un ieinteresētajām personām tiks izstrādāts Lauku pakts, kas atbalstīs redzējuma kopējos mērķus, kuri ierosināti šajā paziņojumā (sk. turpmāk tekstā). Pakts nodrošinās vienotu satvaru plaša dalībnieku loka iesaistei un sadarbībai ES, **valstu, reģionālā un vietējā līmenī**. Tas palīdzēs palielināt sinerģiju, papildināmību un saskanību starp ES, valstu, reģionālajām un teritoriālajām rīcībpolitikām un intervencēm, lai sasniegtu šā ilgtermiņa redzējuma mērķus un atbildētu uz lauku kopienu kopējiem centieniem. Mijiedarbību starp visiem pārvaldes līmeņiem un ieinteresētajām personām lauku attīstīšanā veicinās ar esošajiem tīkliem, kas tiks mobilizēti, lai iesaistītu ieinteresētās personas no lauku apvidiem.

Komisija pakta darbību koordinēs, lai tas kļūtu par veiksmīgu satvaru. Valstu iestādes un ieinteresētās personas varēs apmainīties ar idejām par to, kā sasniegt redzējuma kopējos mērķus. Apmaiņa ar pieredzi un paraugpraksi par stratēģiju, rīcības plānu izstrādi un veiktajiem konkrētajiem pasākumiem palīdzēs nodrošināt, ka visi lauku apvidi līdz 2040. gadam kļūst spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši. Dalībvalstis,

reģionālās un vietējās pašvaldības, kas vēl nav izstrādājušas stratēģiju un rīcības plānu, lai risinātu problēmas, ar kurām saskaras lauku apvidi, tiks aicinātas to darīt. Īpaša uzmanība tiks pievērsta strukturālās pārejas veicināšanai un daudzlīmeņu un līdzdalīgai pārvaldībai, kāda jāīsteno, lai izstrādātu un īstenotu risinājumus, kas ir lauku apvidiem vispiemērotākie.

Šie četri virzieni — spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši [lauku apvidi] — kopumā atspoguļo lauku kopienu un ieinteresēto personu kopējos centienus panākt, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu:

i. par **pievilcīgām** vietām, kas **saskanīgā teritoriālajā attīstībā** izveidotas, atraisot to īpašo potenciālu, padarot tās par **iespēju** vietām un nodrošinot vietējus risinājumus, kas vajadzīgi, lai palīdzētu vērsties pret vietējām globālu problēmu sekām;

ii. iesaistīti konkrētām vietām pielāgotā daudzlīmeņu **pārvaldībā**, izstrādātu integrētas stratēģijas, kurās izmanto sadarbīgas un līdzdalīgas pieejas, gūtu labumu no pielāgotas rīcībpolitisku risinājumu kombinācijas un pilsētu un lauku apvidu savstarpējās atkarības;

iii. par **pārtikas nodrošinājuma,** ekonomisko iespēju, **preču un pakalpojumu** sniedzējiem plašākai sabiedrībai un piedāvātu ne tikai, piemēram, biobāzētus materiālus un enerģiju, bet arī vietējus, kopienās balstītus augstas kvalitātes produktus un atjaunīgo enerģiju, vienlaikus paturot taisnīgu daļu no radītās vērtības;

iv. par **dinamiskām** kopienām, kas koncentrējas uz **labklājību** – ar to saprotot iztikas līdzekļus, taisnīgumu, pārticību un dzīves kvalitāti – un kur visi cilvēki dzīvo un strādā kopā un kur ir pietiekama spēja sniegt savstarpēju atbalstu;

v. par **iekļaujošām** kopienām, kurās valda **paaudžu solidaritāte, taisnīgums un notiek atjaunošanās** un kuras ir atvērtas **jaunpienācējiem** un veicina vienlīdzīgas iespējas visiem;

vi. par plaukstošiem **dabas** avotiem, ko atbalsta zaļā kursa mērķi, to vidū **klimatneitralitāte** un dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana, un kas palīdz šos mērķus sasniegt;

vii. par spējīgiem pilnībā izmantot **digitālās inovācijas** priekšrocības, ar vienlīdzīgu **piekļuvi** jauntehnoloģijām, plaši izplatītu digitālo pratību un iespējām apgūt vēl sarežģītākas iemaņas;

viii. par vietām, kur ir **uzņēmējdarbīgi, inovatīvi** un **izmanīgi** cilvēki, kas kopīgi rada tehnoloģisko, ekoloģisko un sociālo progresu;

ix. par dzīvīgām vietām, kas nodrošina **efektīvus, izmantojamus un cenas ziņā pieejamus publiskos un privātos pakalpojumus, to vidū pārrobežu pakalpojumus**, un kas piedāvā pielāgotus risinājumus (piemēram, transportu, izglītību, apmācību, veselības pakalpojumus un aprūpi, arī ilgtermiņa aprūpi, sociālo dzīvi un mazumtirdzniecību);

x. **par daudzveidīgām vietām,** kas pilnvērtīgi izmanto savus unikālos aktīvus, talantus un potenciālu.

Papildus lauku apvidu daudzveidībai, kas ir veiksmīgas pielāgošanās aktīvs, šie centieni atspoguļo kopēju pamatu un iespējamu ES pievienoto vērtību un tāpēc ir ierosināti kā **kopēji mērķi**, kas apstiprina **ilgtermiņa redzējumu par ES lauku apvidiem**.

3.2. ES Lauku rīcības plāns

Apliecinot Komisijas no jauna pausto apņemšanos attiecībā uz lauku kopienām un lauku apvidu attīstību, šajā paziņojumā ierosināts lauku rīcības plāns, kas formulēts, balstoties uz pamatiniciatīvām. Vairākas ES rīcībpolitikas jau tagad sniedz atbalstu, kas ļauj pievērsties lauku problēmām un iespējām un dot pienesumu līdzsvarotā, taisnīgā, zaļā un inovatīvā lauku apvidu attīstībā.

Reformētā kopējā lauksaimniecības politika (KLP)[36] un jo īpaši tās Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) ir viens no ES finansējuma galvenajiem avotiem lauku apvidiem un sekmē viedu, izturētspējīgu un dažādotu lauksaimniecības nozari, atbalsta rūpes par vidi un klimatrīcību un stiprina lauku apvidu sociālekonomisko struktūru.

Otrs būtisks atbalsta avots lauku apvidiem ir kohēzijas politika[37], kas veicina un atbalsta dalībvalstu, reģionu un teritoriju vispārējās attīstības savstarpējo saskanīgumu. Lai to sasniegtu, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Kohēzijas fonds (KF) un Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+) ievērojamas investīcijas iegulda lauku apvidu cilvēkos un infrastruktūrā. Tas turklāt ļauj izstrādāt stratēģijas, kas ikvienas teritorijas vajadzībām pielāgotas, izmantojot 2021.–2027. gada kohēzijas politikas jaunos rīcībpolitiskos mērķus – "iedzīvotājiem tuvāka Eiropa" un "sociālāka un iekļaujošāka Eiropa". Tādējādi tiek nodrošināts elastīgs un adaptīvs satvars, kāds vajadzīgs, lai dalībvalstis un reģioni varētu integrētu teritoriālo attīstību atbalstīt ar daudzlīmeņu pārvaldību. Tas arī sniedz iespēju atbalstīt konkrētām vietām pielāgotus risinājumus, ko izstrādā lauku apvidos un paši lauku apvidi.

Tāpēc un lai rosinātu ilgtspējīgu un integrētu lauku attīstību, dalībvalstīm būtu jāizmanto iespējas, ko sniedz KLP stratēģiskie plāni un kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gada laikposmam. Lai novērstu pašreizējo investīciju nepietiekamību lauku apvidos, tām turklāt būtu jāizmanto ievērojamais Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM), *InvestEU* un citu ES programmu, kā arī Eiropas Investīciju bankas potenciāls. Finansējums ir jāpiesaista saskaņoti kā papildinājums nacionālajām un reģionālajām dalībvalstu intervencēm, kam joprojām ir būtiska nozīme visaptveroša atbalsta sniegšanā lauku apvidiem.

Papildus iepriekš nosauktajām galvenajām finansējuma iespējām šā redzējuma pamatā esošais ES Lauku rīcības plāns paredzēs reālus projektus un iniciatīvas, kas būs balstītas uz minētajiem četriem rīcības virzieniem un savedīs kopā dažādas ES rīcībpolitikas, lai šo redzējumu pārvērstu par realitāti. Lai redzējumu īstenotu, visas attiecīgās iniciatīvas ir sagrupētas ap pamatiniciatīvām, kuras aizsāk kopīgos centienus sasniegt redzējuma kopējos mērķus un parasti apvieno vairākas darbības, ko ir lietderīgi īstenot visas kopā. Pamatiniciatīvas ir realizējami projekti, ko nostiprina papildinošas darbības, kuras sīkāk aprakstītas pielikumā[38].

---

[36] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_lv#legalfoundations.

[37] https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en.

[38] Papildinošo darbību pilnu sarakstu sk. pielikumā.

Lauku apvidu spēku vairojošas pamatiniciatīvas

"Ir jāatzīst lauku teritoriju lielā nozīme sabiedrībā kopumā un, kliedējot stereotipus pilsētu iedzīvotāju un lēmumu pieņēmēju vidū, jāuzlabo to tēls un priekšstats par tām."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Vietējās kopienas ir visizdevīgākajā situācijā, lai novērtētu un izmantotu savu teritoriju relatīvās priekšrocības. Pēdējo 30 gadu laikā kopienām ir bijušas iespējas attīstīt KLP finansētas vietējas stratēģijas atbilstoši *LEADER* pieejai. Pastāv arī iedibināta kohēzijas politikas iezīme – tā dēvētā sabiedrības virzītā vietējā attīstība (SVVA), kas jo īpaši aktuāla ir piepilsētu un piekrastes teritorijās, kā arī uz salām. Par pamatu izmantojot esošās un turpmākās vietējās attīstības stratēģijas, uzlabotai tīklošanai būtu jāpalīdz sniegt vairāk padomu vietējām kopienām, jo sevišķi par piekļuvi finansējumam un šādu stratēģiju koncepciju. Šajā saistībā tiks turpināta arī viedo ciematu pieejas veicināšana.

Lai veicinātu lauku apvidu dinamiku, ir ierosinātas turpmāk aprakstītās iniciatīvas.

- **Lauku revitalizācijas platforma**

Komisija izveidos vienas pieturas aģentūras platformu, kurā būs pieejama informācija par esošajiem projektiem un finansējuma iespējām lauku kopienām, lauku projektu pārvaldītājiem un vietējām kopienām un kurā tās varēs sadarboties. Platforma sniegs iespēju lauku iedzīvotājiem un lauku kopienām izcelt to, kā tās ir spējušas savas teritorijas specifiku pārvērst jaunās ekonomiskās iespējās vai pakalpojumu sniegšanā to iedzīvotājiem. Tas savukārt ļaus projektu pārvaldītājiem pielāgot šīs stratēģijas savai realitātei.

Platforma galvenokārt atbalstīs lauku apvidus, kurus skar iedzīvotāju skaita samazināšanās, novecošana un ekonomisko iespēju trūkums un kuri varēs piekļūt informācijai un paraugpraksei par rīkiem un stratēģijām.

- **Pētniecība un inovācija lauku kopienām**

Spēcīgas inovācijas ekosistēmas, kas apvieno publiskā un privātā sektora dalībniekus, ir viens no pamatelementiem, kas sniedz iespēju lauku kopienām atkal zelt, lauku apvidiem kļūt par pievilcīgām vietām, kur inovatoriem strādāt un dzīvot, un Eiropai piesaistīt inovācijas, talantus un radošus prātus no vietām ārpus galvenajiem zināšanu centriem. Šīs pamatiniciatīvas ietvaros veiktās darbības veicinās šādu ekosistēmu nostiprināšanu. Uz laukiem vērstas pētniecības un inovācijas darbības programmā "Apvārsnis Eiropa" atbalstīs inovāciju attīstīšanu, ko veic lauku kopienas vai kas tiek veikta to labā, un apmācību, kā arī zināšanu apmaiņu starp lauku inovācijas dalībniekiem. Tas notiks, rīkojot ikgadēju forumu jaunuzņēmumu ciematiem un ar mērķi paātrināt inovāciju izvēršanu un pieņemšanu.

Šīs pamatiniciatīvas tiks papildinātas ar saistītām darbībām. Komisija novērtēs, kā vislabāk stimulēt optimālu zemes izmantojuma plānošanu un zonēšanu, lai aizsargātu un veicinātu ilgtspējīgas lauksaimnieciskās un citas saimnieciskās darbības un iniciatīvu *LEADER* un "*Smart Villages*" ietvaros vēl vairāk uzlabotu tīklošanos. Ar jaunām

programmām, piemēram, "*Erasmus+*" un Eiropas Solidaritātes korpusu, īstenojot iekļaušanas pasākumus, arī tiks sasniegts vēl lielāks cilvēku skaits lauku apvidos.

Lauku apvidu savienotību veicinošas pamatiniciatīvas

"Neatkarīgi no tā, cik lielas pūles tiek ieguldītas izglītībā, tūrisma veicināšanā, jaunu saimniecisko darbību attīstīšanā un citur, piekļūstamība joprojām ir galvenā panākumu atslēga jebkurai attīstības iniciatīvai. Labas piekļūstamības un savienotības trūkums ietekmē ikvienu attīstības stratēģiju, ko īsteno lauku teritorijās."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Komisija aicina dalībvalstis un reģionus izstrādāt ilgtspējīgas lauku mobilitātes stratēģijas. Tās būtu jāvērš uz konkrētām lauku mobilitātes problēmām[39], ņemot vērā pārrobežu un makroreģionālās saites, lai pilnvērtīgi izmantotu esošos tīklus. Tās būtu jāizstrādā, pamatojoties uz Eiropas pamatnostādnēm par ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plānošanu (*SUMP*)[40]. Arī pilsētu teritorijas ir mudinātas pieņemt ilgtspējīgas mobilitātes plānus, kuros pievērš uzmanību tām apkārt esošajiem piepilsētu un lauku apvidiem.

Platjoslas un 5G pārklājums ir svarīgs elements, kas jānodrošina, lai uzņēmumi un cilvēki varētu strādāt attālināti un pielāgoties inovācijām un jaunām saimnieciskajām darbībām. Tas paver inovatīvus ceļus, kādos apgūt jaunas iemaņas, un ir priekšnoteikums, kas ļauj sniegt pieejamus e-pakalpojumus, piemēram, e-veselības, mazumtirdzniecības, tiešsaistes banku pakalpojumus, tūrisma informāciju un nodrošināt piekļuvi valsts pārvaldei. Šo mērķi sasniegt palīdzēs zemes un kosmosa savienotības risinājumu apvienošana, lai nodrošinātu liela ātruma platjoslu ikvienā vietā un varētu sniegt noturīgus un izmaksu ziņā efektīvus pakalpojumus. Lai nodrošinātu pieejamību, svarīgi ir arī plaši attīstīt digitālo pratību. Visbeidzot, dati būtu jāizmanto tā, lai dotu labumu lauku apvidiem. Tie var atbalstīt uzlabotu un efektīvu pakalpojumu sniegšanu, iedzīvotāju iesaisti un inovāciju tādās nozarēs kā mobilitāte, enerģētika, apgāde ar pārtiku un veselība.

Lai veicinātu lauku savienotību, tiek ierosinātas turpmāk aprakstītās iniciatīvas.

- **Ilgtspējīgas multimodālās mobilitātes paraugprakse lauku apvidiem**

Ir obligāti jāuzlabo esošie transporta savienojumi. Šajā nolūkā, izmantojot digitālo pārveidi, būtu jāoptimizē ilgtspējīgi multimodālās mobilitātes risinājumi un savienojumi. Pamatojoties uz savu pieredzi saistībā ar pilsētu mobilitātes tīkliem, Komisija atbalstīs lauku pašvaldības mobilitātes risinājumu apspriešanā un apzināšanā. Iepazīstinātas ar jau īstenotām vietēja līmeņa iniciatīvām, vietējās iestādes varēs apspriest lauku mobilitātes

[39] Ietverot īpašās problēmas, kuras saistītas ar lauku apvidu demogrāfiju, piemēram, sabiedrības novecošanu, un kuru risināšanai ir jānodrošina transporta parka un infrastruktūras pieejamība.

[40] https://www.eltis.org/sites/default/files/sump_guidelines_2019_interactive_document_1.pdf.

jautājumus un šādas iniciatīvas pielāgot mobilitātes vajadzībām savā teritorijā, tādējādi uzlabojot transporta ilgtspēju un lauku apvidu pieejamību[41].

- **“Lauku digitālā nākotne”**

Lauku apvidiem un kopienām jābūt digitalizācijas epicentrā. “Lauku digitālā nākotne” ierosina integrētu darbību kopumu, kas vajadzīgs, lai stimulētu lauku apvidu ilgtspējīgu digitālo pārveidi un palielinātu to kā tādu vietu pievilcīgumu cilvēkiem un uzņēmumiem, kurās palikt vai atgriezties. Tā pievērsīsies tālāk minētajiem jautājumiem.

1. Digitālā savienotība: plaisas novēršana starp lauku apvidiem un pilsētām un vispārēja un cenas ziņā pieņemama piekļuve ātrai savienotībai. Tas tiks panākts, piesaistot privātā sektora investīcijas.
2. Digitālā tehnoloģija: digitālā inovācija un jaunas tehnoloģijas, piemēram, mākslīgais intelekts, robotika, lietu interneta risinājumi un digitālās inovācijas centri, kas sniedz ieguldījumu lauku apvidu attīstībā.
3. Cilvēki: lauku apvidu digitālajai pārveidei vajadzīgo māku stiprināšana, to vidū piekļuve augstas veiktspējas digitālās izglītības ekosistēmai un darbošanās kā šādas ekosistēmas daļai saskaņā ar mērķiem, kas noteikti Digitālās izglītības rīcības plānā 2021.–2027. gadam[42], un digitālo iemaņu un uzņēmējdarbības veicināšana, lai no digitālās pārejas labumu varētu gūt ikviens.
4. Progresa mērīšana attiecībā uz digitālās plaisas novēršanu starp pilsētām un lauku apvidiem: esošo rādītāju, jo īpaši no Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa, iekārtošana Lauku digitālajā indeksā.

ES mērķis ir līdz 2030. gadam nodrošināt, lai ikvienam tiešsaistē būtu pilnībā pieejama demokrātiskā dzīve un sabiedriskie pakalpojumi. Saskaņā ar Digitālo kompasu līdz 2030. gadam Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem tiešsaistē būs kļuvuši pieejami 100 % galveno sabiedrisko pakalpojumu; 100 % Eiropas pilsoņu būs piekļuve savai medicīniskajai kartītei (“slimību e-vēsturei”) un no 2030. gada 80 % iedzīvotāju varēs izmantot digitālu ID risinājumu[43].

Eiropas finansējumam no ELFLA, ERAF, ESF+ un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI), ANM, kā arī valstu un privātajam finansējumam būtu jādarbojas kopā, lai investētu infrastruktūrā, tehnoloģijā un cilvēkos. Šīs investīcijas palīdzēs līdz 2025. gadam sasniegt 100 % ātrdarbības platjoslas pārklājumu lauku apvidos. Jāatzīmē, ka vismaz 20 % no Atveseļošanas un noturības mehānisma resursiem būtu jāatvēl digitālās pārejas atbalstīšanai. Kā minēts Paziņojumā par digitālo gadu desmitu, būtu jānodrošina, ka līdz 2030. gadam visās Eiropas mājsaimniecībās ir gigabitu tīkla pārklājums un visās apdzīvotajās vietās ir 5G pārklājums.

Papildus šīm pamatdarbībām Komisija atbalstīs platjoslas kompetenču birojus platjoslas izvēršanas veicināšanā. KLP, kohēzijas politikas, “Apvāršņa 2020” un “Apvāršņa

---

41 Projekta “SMARTA 1” konstatējumos tika secināts, ka lauku transporta tīkls var iepazīstināt ar sekmīgām vietēja līmeņa iniciatīvām, ko citas vietējās iestādes var atkārtot savā teritorijā, un nodrošināt forumu apspriedēm par lauku mobilitātes jautājumiem. Sk.: https://ruralsharedmobility.eu/wp-content/uploads/2021/01/SMARTA-2nd-Brochure-EN.pdf.

42 Paziņojums “Izglītības un apmācības pārveide digitālajam laikmetam” (COM(2020) 624 final).

43 Paziņojums “Digitālais kompass līdz 2030. gadam — Eiropas ceļam digitālajā gadu desmitā” (COM(2021) 118 final).

Eiropas" finansējums ļaus paplašināt digitalizāciju, jo īpaši lauksaimniecības nozares digitalizāciju. Transporta jomā savienojumi starp pilsētām un laukiem tiks aplūkoti jaunajā ES pilsētu mobilitātes satvarā, un lauku vajadzības tiks ņemtas vērā Dronu stratēģijā 2.0.

Lauku apvidu izturētspēju atbalstošas pamatiniciatīvas

"Idejai par ilgtspēju jābūt integrētai ikvienā lauku apvidu attīstības aspektā." – "Lauksaimniekiem klimatam nekaitīga ražošana rada jaunas nišas un iespējas nākotnei."

"Covid-19 pandēmija ir parādījusi dažādu teritoriju dažādos trūkumus un iespējas. Jo īpašu lauku apvidos, kur slimības izplatības riski šķita zemāki nekā augsti urbanizētās teritorijās un kur iedzīvotāji kopumā ir vecāki un tādēļ arī neaizsargātāki, viņiem nācās izjust sekas, ko rada lielais attālums līdz veselības aprūpes iestādēm un pakalpojumiem."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Šajā blokā ietvertās darbības palīdzēs palielināt lauku apvidu vidisko, klimatisko un sociālo izturētspēju un attieksies uz uzņēmumiem un iestādēm, jo tām var nākties segt nesamērīgu daļu no pārkārtošanās izmaksām. Tām būtu jānodrošina to ES pilsoņu iekļaušana, kuri visvairāk pakļauti riskam, ka to tiesības tiks atņemtas, dzimumu līdztiesības veicināšana, to cilvēku līdztiesība un iekļaušana, kuri pieder pie etniskās vai rasu minoritātes un dzīvo lauku apvidos, vai sezonas strādnieku līdztiesība un iekļaušana, kā arī jāpiešķir vienāda prioritāte ekonomiskajai un sociālajai attīstībai.

Lai veicinātu lauku apvidu izturētspēju, tiek ierosinātas tālāk aprakstītās iniciatīvas.

- **Atbalsts lauku pašvaldībām enerģētikas pārkārtošanā un cīņā pret klimata pārmaiņām**

Pilsētas mēru pakts enerģētikas un klimata jomā ir pasaulē lielākais pašvaldību tīkls. Tiks radīta lauku darba plūsma, lai pakta parakstītāji no lauku apvidiem varētu apmainīties ar paraugpraksi, piekļūt finansējumam un uzlabot informētību par ieguldījumu, ko tie sniedz cīņā pret klimata pārmaiņām. No Eiropas līdzekļiem var finansēt ēku renovēšanu lauku apvidos, jo tā atbalsta ES atkopšanos no Covid-19 pandēmijas, radot darbvietas[44], un sniedz ieguldījumu zaļā kursa mērķu sasniegšanā, palielinot energoefektivitāti, vietējās atjaunojamās enerģijas ražošanu un samazinot enerģētisko nabadzību ES. Lauku apvidi arī tiks pilnībā pārstāvēti jaunajā Eiropas "Bauhaus"[45], kas Eiropas zaļo kursu ar mūsu dzīves telpu savieno, pielāgojot ēkas un sabiedriskas vietas.

- **Klimatrīcība un oglekļsaistīga lauksaimniecība kūdrājos**

Mitrāju un kūdrāju stāvokļa un mitruma atjaunošanai un saglabāšanai ir liels klimatisku ieguvumu potenciāls, jo šīs darbības spēj tūlītēji radīt ievērojamus emisiju

44 Arī īstenojot pasākumus, ko Komisija ieteikusi saistībā ar iedarbīgu un aktīvu atbalstu nodarbinātībai (*EASE*).

45 https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_lv.

samazinājumus salīdzinoši nelielā teritorijā, vienlaikus nesot vairākus papildu ieguvumus saistībā ar ūdens resursu apsaimniekošanu un bioloģisko daudzveidību.

Pāreja būtu efektīvāka, ja tiktu izmantota teritoriāla pieeja, jo īpaši tajos lauku apvidos, kuros atrodas plaši kūdrāji. Šie reģioni varētu gūt labumu no atbalsta Taisnīgas pārkārtošanās fonda ietvaros. Oglekļsaistīgas lauksaimniecības iniciatīvas varētu būt vēl viens ienākumu avots šo reģionu lauksaimniekiem un mežsaimniekiem un atalgot viņus par oglekļa sekvestrēšanu. Kā noteikts stratēģijā "No lauka līdz galdam", šis jaunais darbības modelis tiks atbalstīts ar jaunu ES oglekļsaistīgas lauksaimniecības iniciatīvu. KLP, kohēzijas politika un *LIFE* programma var sniegt atbalstu oglekļsaistīgas lauksaimniecības izmēģinājuma iniciatīvu attīstīšanai to reģionos. Īpaši svarīgi būs nodrošināt spēcīgu konsultatīvo atbalstu lauksaimniekiem un mežsaimniekiem.

- **Ierosinātā ES misija par augsnes veselību un pārtiku**

"Apvāršņa Eiropas" satvarā augsnes veselības un pārtikas jomā ierosinātā misija par mērķi izvirza vērienīgas pētniecības un inovācijas programmas īstenošanu. Misijai vajadzētu sniegt ieguldījumu ar augsni saistītu problēmu risināšanā lauku apvidos, kā arī pilsētvidē, tādējādi veidojot saiknes starp lauku un pilsētu praksi. Turklāt misijai būtu jāīsteno pilsoņu iesaistes pasākumi un jātiecas uzlabot zināšanas par augsni.

- **Sociālā izturētspēja un laucinieces**

Atbalsts sievietēm tiks sniegts saistībā ar uzņēmējdarbību, dalību lēmumu pieņemšanā un investēšanā darba un privātās dzīves līdzsvarošanas pakalpojumos, piemēram, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumos, kā arī pakalpojumos vecākiem cilvēkiem. Var būt pieejamas arī iespējas, kas ļauj palielināt sieviešu integrāciju darba tirgū.

Kā paziņots Dzimumu līdztiesības stratēģijā 2020.–2025. gadam[46], Komisija turpinās atbalstīt dalībvalstu darbu, ko tās veic, lai cenas ziņā pieņemamu kvalitatīvu izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību un piekļūstamību bērniem[47] un citām apgādājamām personām lauku apvidos uzlabotu, veicot ieguldījumus no Eiropas Sociālā fonda Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonda, programmas *InvestEU* un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Īpaša uzmanība tiks pievērsta arī cilvēkiem, kas ir neaizsargātā situācijā.

Šīs četras pamatiniciatīvas tiks papildinātas ar citām darbībām demogrāfiskās un sociālās izturētspējas veicināšanai. Minētās darbības cita starpā ietver darbības, kas atbalsta to faktoru analīzi, kuri izraisa demogrāfiskās situācijas pasliktināšanos lauku apvidos Eiropā, un iekļaušanas un integrācijas pasākumus, kas vērsti uz cilvēkiem, kuriem ir migrantu izcelsme vai kuri pieder pie citām minoritātēm.

[46] Paziņojums "Savienība, kurā valda līdztiesība: dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam" (COM(2020) 152 final).

[47] Paziņojums "ES stratēģija par bērna tiesībām, 2021–2024. gads" (COM(2021) 142 final).

Lauku apvidu pārticību veicinošas pamatiniciatīvas

"Dažādot ekonomiku, veicināt lauku uzņēmumu un jo īpaši mikrouzņēmumu inovāciju un galu galā palielināt uzņēmējdarbības vides konkurētspēju lauku apvidos ir svarīgi lauku apvidu nākotnei."

(Apspriešanās par ilgtermiņa redzējumu)

Darbībām šajā jomā būtu jāveicina ekonomikas dažādošana lauku apvidos, koncentrējoties uz sabiedrības zaļo un digitālo pārkārtošanos, un jānostiprina vērtības ķēdes ražošanas nozarē un kultūras un radošajās nozarēs. Attiecīgajām darbībām vajadzētu būt pienācīgi saistītām ar reģionālām viedās specializācijas stratēģijām, un tām būtu jānodrošina, ka lauku reģioni joprojām ir pievilcīgi rūpniecības un citu saimniecisko darbību investīcijām.

Būtu jāatbalsta lauku apvidu dažādošana arī citās jomās, ne tikai pārtikas un lauksaimniecības nozarē. Sinerģija starp tūrismu[48], lauku produkcijas tirdzniecību un pārstrādi, arī ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu popularizēšanu, veicinās lauku apvidu attīstību. Tas varētu ietvert tādu produktu komercializāciju, kuri apzīmēti ar ģeogrāfiskās izcelsmes norādi, kas atspoguļo ciešu saikni starp produktu un tā teritoriālo izcelsmi. Labumu var gūt arī preces, kuras ražotas labi pārvaldītās *Natura 2000* teritorijās un kuru atbilstība dabas saglabāšanas mērķiem ir apliecināta.

Reģioni tiks atbalstīti, izstrādājot stratēģijas, kurās maksimāli izmanto tiem raksturīgās priekšrocības, it īpaši jomās, kas saistītas ar zaļo kursu, kā arī ražošanas, pakalpojumu un radošajās nozarēs, vienlaikus saglabājot pārtikas ražošanas pašpietiekamību un ilgtspēju. Tāpēc būtiska nozīme ir rūpniecības un pakalpojumu nozaru attīstīšanai un pārkārtošanai lauku apvidos, kā arī vērtības ķēdēm, kas saistītas ar izejvielām, un enerģētikas nozarēm, bet nenovēršoties no lauksaimnieciskās ražošanas un neiejaucoties ilgtspējīgā lauksaimniecības zemes izmantošanā. Ražojošajām enerģētikas, kā arī kultūras un radošajām nozarēm ir cieša un atbalstoša saistība ar produktivitātes un nodarbinātības pieaugumu citās nozarēs lauku apvidos.

Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā[49] izvirzīts mērķis panākt, ka līdz 2030. gadam 78 % iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem ir nodarbināti. Lai to panāktu, ir jānodrošina (arī) lauku apvidos dzīvojošu cilvēku līdzdalība darba tirgū. Rīcības plānā turklāt noteikts, ka līdz 2030. gadam jāpanāk, ka 60 % pieaugušo katru gadu piedalās kādās mācībās. Ar ESF+ finansējumu tiks atbalstīta lauku apvidu iedzīvotāju apmācība, lai tādējādi nodrošinātu, ka viņiem ir rīki, kas vajadzīgi, lai varētu konkurēt mainīgā darba tirgū. Iniciatīvas, kas plānotas Eiropas izglītības telpas ietvaros, palīdzēs uzlabot valstu izglītības un apmācības sistēmu kvalitāti un iekļautību un ietekmēs arī lauku un attālos apvidus.

Tiks veicināta plaša mēroga rīcība, kas aprakstīta turpmāk.

---

[48] Covid-19 krīze ir rosinājusi uzvedības izmaiņas par labu ilgtspējīgam tūrismam (https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121262).

- **Uzņēmējdarbība un sociālā ekonomika lauku apvidos**

Komisija veiks virkni darbību, to vidū pētniecības un inovācijas finansēšanas darbības, un pievērsīs īpašu uzmanību mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kas jau ir bāzējušies lauku apvidos vai plāno to darīt. Tas ļaus uzņēmējiem un mazajiem uzņēmumiem pārcelties uz lauku apvidiem, veicinās to pielāgošanos mainīgajai ekonomiskajai videi un sniegs iespējas īstenot inovatīvu praksi, sadarboties un veidot kopas, kā arī attīstīt jaunas ekonomikas nozares. Daļēji to panāks, izmantojot finansējumu no "Apvāršņa Eiropas", kā arī Komisijas Vienotā tirgus programmas, kurā īpaša uzmanība tiks pievērsta mazo un vidējo lauku uzņēmumu vajadzībām.

Sociālās ekonomikas organizācijām ir ievērojams potenciāls palielināt lauku apvidu kā dzīvesvietas pievilcīgumu un iespējot iedzīvotājus un kopienas. Eiropas rīcības plāns sociālās ekonomikas veicināšanai un Eiropas Klasteru kopdarbības platforma pievērsīsies problēmām un iespējām, veicinot sociālo ekonomiku un sociālo uzņēmumu inovāciju un palīdzot apvienot uzņēmējdarbības resursus lauku apvidos, kā arī atbalstīt sociālās ekonomikas ieinteresētās personas inovācijā, kvalitatīvu darbvietu radīšanā un sociālajā iekļaušanā. Lauku uzņēmumu tīklošanās tiks veicināta arī ar Eiropas Biznesa atbalsta tīklu — Eiropas lielāko tīklu, kurā apvienojušies mazie un vidējie uzņēmumi —, kā arī ar aicinājumiem nodibināt starpreģionu sadarbību, izmantojot Eiropas sociālās ekonomikas misijas. Īpaša uzmanība tiks pievērsta īsām agropārtikas produktu piegādes ķēdēm, kas tieši savieno ražotājus ar patērētājiem.

Šī pamatiniciatīva tiks papildināta ar darbībām, ar kurām cita starpā atbalsta nodarbinātības un mācību iespējas jauniešiem un ilgtspējīgu bioekonomikas attīstību.

4. ES LAUKU RĪCĪBAS PLĀNA ĪSTENOŠANA

Komisija atbalstīs un uzraudzīs ES Lauku rīcības plāna īstenošanu un rīcības plānu regulāri atjauninās, lai nodrošinātu tā aktualitāti un ņemtu vērā jaunus ES rīcībpolitikas pasākumus. Tā regulāri sadarbosies ar dalībvalstīm, ieinteresētajām personām, struktūrām un iestādēm, lai piedāvātu platformu informācijas apmaiņai par lauku jautājumiem. Ir paredzēts, ka pašreizējiem ES un valstu lauku tīkliem, kohēzijas politikas tīkliem, tīklam "*Inform EU*" un topošajiem KLP tīkliem būs aktīva loma ieinteresēto personu iesaistīšanā, paraugprakses kopīgošanā un pasākumu virzīšanā dažādās ierosinātajās jomās un darbībās.

4.1. Lauku apvidiem svarīgo aspektu iestrādāšana

Ņemot vērā lauku attīstības daudzdimensiālo raksturu un to, ka Līgumu mērķis ir panākt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, ES rīcībpolitikas ir jāpārskata no lauku skatpunkta, ņemot vērā to iespējamo ietekmi un sekas uz darbvietām un izaugsmi laukos, kā arī attīstības izredzēm, sociālo labklājību un iespēju vienlīdzību un lauku apvidu vidisko kvalitāti.

Labāka regulējuma programmas satvarā tiks ieviests mehānisms, kas ļauj ņemt vērā lauku apvidiem svarīgos aspektus, it īpaši lai novērtētu nozīmīgu ES likumdošanas iniciatīvu gaidāmo ietekmi uz lauku apvidiem. Tā mērķis būs nodrošināt rīcībpolitiku savstarpēju saskanību, konsekvenci un papildināmību, lai tādējādi radītu labumu lauku apvidiem un kopienām. Lauku apvidiem svarīgo aspektu iestrādāšana politikas iniciatīvās palielinās to reālo ietekmi. Šāda mehānisma ieviešana tika ieteikta Korkas deklarācijā 2.0 "Labāka dzīve lauku apvidiem"[50] un apstiprināta ar Komisijas 2017. gada Paziņojumu par pārtikas un lauksaimniecības nākotni[51], kā arī nesen pieņemto Paziņojumu par labāku regulējumu[52], turklāt apspriešanās laikā vajadzību pēc tā uzsvēra arī vietējās un reģionālās iestādes un laukus pārstāvošās ieinteresētās personas. Mehānisms cita starpā izmantos teritoriālās ietekmes novērtējumus un lauku apvidu situācijas labāku uzraudzību. Tiks uzraudzīts tas, kā lauku apvidi tiek integrēti ES rīcībpolitikās, proti, regulāri tiks gatavoti ziņojumi par attiecīgo rīcībpolitiku īstenošanu.

Turklāt Komisija aicina dalībvalstis apsvērt lauku apvidiem svarīgo aspektu iestrādāšanas principa īstenošanu valsts, reģionālā un vietējā līmenī.

4.2. ES Lauku novērotava

Lai izprastu ekonomisko, sociālo un demogrāfisko apstākļu dimensiju, kas raksturīga tieši laukiem, un attiecīgi rīkotos, ir vajadzīgs lielāks apjoms kvalitatīvu datu. Lai vēl vairāk uzlabotu datu vākšanu un analīzi par lauku apvidiem, Komisijā tiks izveidota **Lauku novērotava**. Novērotava sagādās arī pierādījumus, ko varēs izmantot lauku attīstības politikas veidošanā, vienlaikus atbalstot Lauku rīcības plāna vispārējo īstenošanu. Novērotavai būs šādi uzdevumi:

---

[50] Korkas deklarācija 2.0 "Labāka dzīve lauku apvidiem". https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/cork-declaration_lv.pdf.

[51] Paziņojums "Pārtikas un lauksaimniecības nākotne" COM(2017) 713 final).

[52] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_1902.

- centralizēt un analizēt datus, nodrošināt saikni starp datu avotiem ar lauku datu portāla starpniecību. Pēc iespējas tiks izmantoti pēc dzimuma sadalīti dati;
- informēt par attiecīgām ES iniciatīvām lauku apvidiem;
- analizēt ES Lauku rīcības plāna panākumus.

Lai gan novērotavas darbības joma būs saistīta ar laukiem, protams, ka tā analizēs dažādas teritorijas (pārrobežu teritorijas, tālākos reģionus, kalnu, salu, mazapdzīvotas teritorijas u. c.), lai atspoguļotu lauku apvidu daudzās dimensijas un to saiknes ar citām teritorijām. Šajā saistībā tā darbosies sinerģijā ar *Eurostat*, Kopīgā pētniecības centra Teritoriālās politikas zināšanu centru[53] un *ESPON*[54]. Arī uz laukiem vērstās pētniecības un inovācijas darbības, ko finansē no programmas "Apvārsnis Eiropa", Lauku novērotavu atbalstīs ar papildu pierādījumiem.

Šajā saistībā Komisija izveidos vienotu pieeju ģeotelpiskās informācijas sistēmu izmantošanai. Tas palielinās ģeoreferencētas statistikas publicēšanu, un ģeotelpiskā informācija tiks iekļauta statistikas sagatavošanā. Tādējādi Komisija varēs sagatavot detalizētāku reģionāla, vietēja un pārrobežu līmeņa statistiku tādās jomās kā demogrāfija, veselība, izglītība, tūrisms un lauksaimniecība.

4.3. Rīkkopa par ES finansējuma iespējām lauku apvidiem

Lai sasniegtu redzējuma mērķus, ir jāuzlabo un jānostiprina esošais ES politikas atbalsts. Vispirms būs jāuzlabo sinerģija un papildināmība starp fondiem, kas sniedz ieguldījumu lauku attīstībā.

Komisija izstrādās **rīkkopu par piekļuvi ES finansējuma iespējām lauku apvidiem un finansējuma iespēju optimālu kombinēšanu**. Rīkkopa būs paredzēta kā ceļvedis par dažādajām finansējuma iespējām, kurš visu vajadzīgo informāciju sakopo vienā dokumentā, kas būs pieejams vietējām iestādēm, ieinteresētajām personām, projektu pārvaldītājiem un vadošajām iestādēm. Minētā rīkkopa atbalstīs integrētas teritoriālās un vietējās attīstības stratēģijas un sniegs iedvesmojošus risinājumus un piemērus lauku apvidiem, lai stimulētu to revitalizēšanu, pilnvērtīgi izmantojot jaunās iespējas, ko piedāvā jaunais budžets 2021.–2027. gadam.

53 https://knowledge4policy.ec.europa.eu/territorial_en.

54 https://www.espon.eu/programme/espon/espon-2020-cooperation-programme.

5. NĀKAMIE SOĻI

Šis paziņojums, kas vienlaikus ir ieguldījums konferences par Eiropas nākotni darbā, ir tikai pirmais solis procesā, kam ar **Lauku pakta** un pastāvīgā **ES Lauku rīcības plāna** starpniecību galu galā būtu jāsasniedz mērķi, kurus paredz ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem 2040. gadā. Redzējuma mērķu sasniegšana un pielāgošanās mainīgajai ekonomiskajai un sociālajai realitātei būs iespējama, tikai sadarbojoties ar lauku apvidu iedzīvotājiem, valstu un reģionālajām pārvaldes iestādēm, vietējām iestādēm un visām laukus pārstāvošajām ieinteresētajām personām.

Līdz 2021. gada beigām Komisija kopīgi ar ieinteresētajām personām laidīs darbā Lauku paktu, iesaistot Reģionu komiteju, lai izvērtētu, kā sasniegt šā redzējuma mērķus. Šā procesa ietvaros lauku jautājumi tiks apspriesti speciālos pasākumos, arī KLP tīklos un citos esošajos kohēzijas politikas fondu tīklos. Komisija iesaistīs arī Eiropas Lauku parlamentu, kas var darboties kā forums informācijas apmaiņai par redzējuma īstenošanu.

Līdz 2023. gada vidum Komisija veiks kopsavilkumu par to, kādas darbības ir veiktas un ir plānotas lauku apvidu atbalsta shēmās, kuras 2021.–2027. gada plānošanas periodā ES un dalībvalstis finansē ar KLP un kohēzijas politikas fondu starpniecību, un vajadzības gadījumā vērsīs uzmanību uz nepilnībām. Pārdomas par **iespējamiem virzieniem, kā uzlabot atbalsta darbības un finansējumu lauku apvidiem, kā arī par turpmāko rīcību** tiks ietvertas publiskā ziņojumā, kas, pamatojoties uz ES Lauku rīcības plāna īstenošanas rezultātiem, tiks sagatavots līdz 2024. gada pirmajam ceturksnim. Ar šo ziņojumu saistītajās apspriedēs gūtās atziņas tiks izmantotas, sagatavojot priekšlikumus par 2028.–2034. gada plānošanas periodu.

